

Efterskrift

'Uægte' børn, dvs. børn født udenfor ægteskab, var genstand for adskillige behandlinger i Martin Andersen Nexøs forfatterskab. Allerede i fortællingen "Dødskamp" (færdiggjort januar 1897) optræder som bifigur en ung mor til og morderske af et barn født udenfor ægteskab. Og i det store format blev *Ditte Menneskebarn* (1917-1921) romanen om dette tema, ikke blot i dansk litteratur, men i verdenslitteraturen.

De 'uægte' børns vanskelige kår og uretfærdige retsstilling var i Danmark dengang genstand for heftig politisk debat. Og den legendariske socialdemokratiske politiker Peter Sabroe, navnlig kendt som fattige børns forkæmper, opfordrede da i 1907 Nexø til at skrive det 'uægte' barns historie.

I første omgang reagerede Nexø ved at arbejde videre på en foreliggende historie med titlen "Tyvetøs" fra juni 1901. Den var et led i en lang række klummer om 'havarerede eksistenser', som han havde skrevet til dagbladet *København* i 1900-1901.

I den gamle klumme skildredes hovedpersonens tid som tjenestepige og mor til flere 'uægte' børn, og den slutter med retssagen. Ved at udvide klummen tidsmæssigt bagud og fremad kom fortællingen i sin nye form til at skildre hovedpersonens liv fra undfangelse til moden kvinde, altså en fuld skæbne. Den nye, mesterlige fortælling, som efter sin hovedperson kom til at hedde "Boline", tryktes i *Verdensspejlet* august 1907, ikke længe efter Peter Sabroes opfordring. Med få ændringer indgik den året efter under den ny titel "Kærlighedsbarnet" i samlingen *Af Dybets Lovsang* (1908), hvorfra den her optrykkes.

Valget af den mere almene (men ironiske) titel "Kærlighedsbarnet" indicerer, at Nexø her havde mere at berette end en tilfældig enkeltpersons skæbne. Boline er nu desuden repræsentant for alle bortfjernede 'uægte' børn, ligesom hun selv "passede andre Plejesøskende, hvis Historie lignede hendes egen paa et Haar."

I litteraturhistorisk perspektiv ligger "Kærlighedsbarnet" i forlængelse af den 'sædelighedsfejde', som havde raset siden 1880'erne med kamp imod borgerskabets dobbeltmoral på det seksuelle område. Og her sparer Nexø hverken byernes borgerskab eller landets velstående bondestand.

Nexø var ganske klar over, at en stor del af den tids læsende publikum, herunder læserne af såvel dagbladet *København* som samlingen *Af Dybets Lovsang*, selv havde tjenestepiger, som det jo dengang var almindeligt også i middelstanden, byernes såvel som landets. Og det har moret ham at udfordre sine læsere ved ironisk at holde et spejl op for dem. Da Boline bliver gravid igen og afskediges, er det således angiveligt, fordi det hjertensgode herskab ikke nænner at lade hende slide i dén tilstand.

Fortællingen pendulerer virtuost imellem flere stemmer, navnlig en alvidende fortæller med et nærmest kosmisk perspektiv, Bolines egen stemme samt flere, der repræsenterer den gældende samfundsmoral. Sidstnævnte > **Sidstnævntes** hjerteløse og oftest tanketomme perspektiv anlægges af Bolines mor, af hendes 'plejefamilie', senere af hendes skiftende herskaber og endelig af forhørsdommeren, det etablerede samfunds, 'retfærdighedens' indbegreb. Bolines egen naive stemme høres renest i hendes moderglæde.

Men en tredje, mildere stemme høres også: Medmenneskelighedens, medlidenhedens, solidaritetens. Ganske jordnært og praktisk hos vaskekonen, den kvindelige proletars indbegreb, der lader Boline bo hos sig i sin overfyldte ét-værelses lejlighed; men også hos den velhavende frue, en repræsentant for overklassens kvinder: Da det under politiforhøret brat går op for herskabsfruen, at Boline og hun selv er forbundet gennem moderskabets sorger, viger standsfølelsen, og hun tager til forhørsdommerens fortrydelse Bolines parti, "Fruen ofrede smærteligt sit eget døde Barn for Bolines lille".

Den vitalistiske pointe, der ligger i det håb, at naturen, her repræsenteret ved moderfølelsen, går over optugtelsen, unaturen, hjerteløsheden og den borgerlige samfundsmoral, er et gennemgående træk i Nexøs forfatterskab, især fra ca. 1905. Vi genfinder den i flere andre fortællinger fra *Af Dybets Lovsang*: "Flyvende Sommer", "Trækfuglene", "Frihedens Fe". Den er også en bærende pointe, der fremføres med kvindestemme i både *Pelle* og *Ditte*.

Lige netop moderfølelsen kontra den borgerlige samfunds- og sexualmoral er et hovedtema i *Ditte Menneskebarn*. Men hvor det store romanværk er patetisk og sentimentalt i sin fremstilling af Ditte som offer, er "Kærlighedsbarnet" barokt humoristisk og satirisk.

Fortællingen ender konsekvent og aldeles usentimentalt med at gøre Boline – hidtil fortællingens offerskikkelse – til småborgerlig og velnæret bøddel over for andre 'uægte' børn. Hermed fremstår hun til sidst som blind repræsentant for den borgerlige sexualmoral, hun selv skylder både sin eksistens og sin videre skæbne. Læseren efterlades brat uden hverken offer eller heltinde, ja uden andet holdepunkt end sin egen eftertænksomhed.

– Henrik Yde